

door Jurjen Beumer.

Het bijbelverhaal van vanmorgen beste gemeente valt behoorlijk hard met de deur in huis. Dat is het merkwaardige met dat boek van zoveel eeuwen terug. Soms sluit het aan op je diepste verlangens, maar heel vaak ook is het weerbarstige stof, irritant, tegendraads en eigenwijs; wat moet ik ermee? Met dat 'haten' bijvoorbeeld uit het gelezen gedeelte.

Ik ken veel mensen die uit onvrede met deze, wat zijn noemen, 'fanatieke' verhalen uit heilige boeken (bijbel, koran e.a.) de religie de rug hebben toegekeerd. Misschien heeft dat 'haten' u ook wel geblokkeerd toen ik het zoeven voorlas, of 'de goddelozen die vergaan' uit de gezongen psalm 1. Daarom wil ik nu alvast, aan het begin van mijn preek, opmerken dat God veel van ons vraagt, maar ons niet over-vraagt. Dat God steeds een beroep op ons doet, maar ons niet dwingt. Dat God niets bovenmenselijks van ons vraagt (zie voorbede).

Het evangelie is een reisverhaal voor mensen van toen en nu. Op onze tocht door het leven wil het een gids zijn. In het reisverhaal is het einddoel de 'stad van vrede', Jeruzalem. Jezus reist daarheen. Met name in het Lucas-evangelie wordt deze tocht in uitersten beschreven. Want, hoe daar te komen? 'Stad van vrede', dat is de droom van een rechtvaardige samenleving, het perspectief van de geschiedenis der mensheid. Alle tranen afgewist, mensen tot hun recht gekomen.

Maar wat wordt er wat af gehuild in deze wereld, soms zelfs zo veel dat de bron van de tranen is opgedroogd. Het is murw in je hoofd, je loopt wel rond, maar waarvoor? waarvoor? En, waarom, waarom? Kijk naar de Balkan, naar Noord-Ierland, al die ontheemde mensen. Als je naar die angstige en radeloze gezichten kijkt, dan kun je leren wat verdriet, angst en pijn is. Dat alles knaagt aan jezelf, samen met je eigen pijnen. Van die man bijvoorbeeld, zaterdag vertelde hij mij dat hij een ernstige vorm van kanker had.

Nee, Jeruzalem, daar ben je niet zo maar, dat is geen kleinigheid, dat kost enorm veel aan inzet, liefde en troost, dat kost je *alles*. En precies dit wil Jezus in zijn reisverhaal van vanmorgen aan de mensen leren. Ga dat 'kostenplaatje' maar eens maken houdt Lucas ons voor. *'Want wie van u, die een toren wil bouwen, gaat niet eerst even zitten om de kosten te berekenen, of hij het werk zal kunnen volbrengen.'* (vs 28). Datgene wat we in ons economisch verkeer van elke dag de normaalste zaak vinden, doen we dat ook in ons *geloofs*-leven? Jezus heeft daar in eerste instantie niet zoveel vertrouwen in. Tegen al die mensen die zijn reis mee willen maken, toen en nu, zegt-ie: vergis je niet! Jezus 'keert zich om' naar die vele scharen die nu nog enthousiast zijn, maar bij wie het zo snel kan omslaan; straks willen ze hem uit de weg ruimen. Steeds weer merk je hoe zielsveel Jezus van de scharen (de massa) houdt, maar hoe hij anderzijds hun blindheid en verblindheid wantrouwt. Want massa's lopen achter iedereen aan. Een massa heeft geen gezicht. De massa denkt en voelt hoe *mèn* denkt en voelt. Er is altijd wel een of andere gek die een teugelloze horde achter zich krijgt, en deze 'leiders' (Führer) weten intuïtief hoe je daarbij de godsdienst nodig hebt; gebruiken, dus misbruiken kunt. Tegen deze schare, waarvan elders staat dat hij over hen met ontferming bewogen is, zegt Jezus: als je *'tot me'* komt dan moet je datgene wat de 'stad van vrede' in de weg staat *haten*, en als je *'achter me'* komt dan moet je je kruis opnemen.

Natuurlijk, we haten natuurlijk de oorlog en de honger en het onrecht; ja, maar dát staat er niet. Er staat: *'Indien iemand tot mij komt, en niet haat zijn vader en moeder en vrouw en kinderen, ja zelfs zijn eigen leven, die kan mijn discipel niet zijn.'* (vs 26)

Het is de bedoeling dat de massa een gezicht krijgt, dat mensen uit die massa discipelen, leerlingen worden, dat wij hier vanmorgen *navolgers* worden; wórden, want dat proces is nooit af. Altijd lokt weer de sloomheid en de gezapigheid van de massa. Maar dat haten dan, is dat niet wat te kras? Moeten we dat woord afzwakken? Je eigen familie, je afkomst, je gezin, haten? En helemaal moeilijk: jezelf haten!

Ik zou toch in eerste instantie de felheid van het woord haten willen laten staan. Het is namelijk de keerzijde van liefhebben. Wie écht liefheeft, kan intens haten datgene wat of diegene die de liefde in de weg staat. Dat is geen blinde haat die alles en iedereen uit de weg ruimt. Nee, de haat als keerzijde van de liefde is veeleer een productieve (creatieve) haat. Bijvoorbeeld, je bent zo ongelooflijk kwaad om wat er aan onrecht dichtbij en ver weg gebeurt dat je alles mobiliseert om mensen te helpen. Zo ontstaat diaconie dikwijls, uit verontwaardiging, en vanuit die verontwaardiging wordt liefde geboren. Mensen in de oorlog haatten de 'moffen' zo dat hun verzet er door aangewakkerd werd. Ik denk dat Lucas op zoiets doelt als hij in dit verband over haten spreekt. Het gaat over een ingewikkeld gebeuren dat we ook kennen in relaties, we spreken dan van een haat-liefde relatie.

Geldt deze haat dan ook je ouders en je gezin? Ja, het staat er. Dit alles hoort thuis in het kostenplaatje van de navolging. Het kan namelijk zijn dat de waarde en de exclusiviteit van het gezin zo opgeklopt wordt dat het alle andere samenlevingsvormen discrimineert: alleen-gaanden, samenwonenden, homo-relaties mogen en kunnen dan niet. Jezus leert natuurlijk niet dat gezin en gezinsleven onbelangrijk zouden zijn. Nee, het evangelie leert ons kritisch kijken en nadenken, vaak tegen de hoofdstroom (men/massa).

Jezus zegt: zorg ervoor dat je je ziel en zaligheid niet legt in huis en haard, dat je jezelf niet verkoopt aan geld en bezit. Zorg dat daar niet je *eerste liefde* ligt. Want al te makkelijk sluit je je dan af voor de dingen waar het écht om gaat op de reis naar het goede land. Waar gaat het dan om? Mag ik dan niet gelukkig getrouwd zijn en kinderen hebben, mag ik geen bezittingen hebben etc? Ach, natuurlijk wel; zo flauw en moralistisch is het evangelie niet.

Als richting waarin we het kunnen zoeken noem ik U een regel uit een boek van de door Hitler vermoorde theoloog Dietrich Bonhoeffer. Het is uit zijn beroemde boek *Navolging*, waarin hij ook op dat stukje over het haten ingaat. Bonhoeffer zegt daar, en het heeft mij sindsdien niet meer losgelaten: '*Christus wil de mens eenzaam maken, hij mag niets zien dan degene die hem riep.*' (p.74). Christus wil ons eenzaam maken. Er zijn zoveel zaken in een mensenleven die ons in de greep houden, ons bezig houden, ons bezèt houden; waardoor we verblind worden en niet meer het licht van de Eeuwige kunnen opvangen. Laten we bij onszelf maar eens nagaan hoeveel tijd per dag we besteden aan God. aan de lezing van het evangelie, aan gebed en meditatie. Veel tijd? Ik schat zo in dat het best tegenvalt. Van Henri Nouwen heb ik geleerd dat er drie soorten liefdes bestaan, de eerste, de tweede en de derde liefde. De derde liefde is de liefde tot de wereld en de dingen om ons heen; wie zou zonder kunnen. De tweede liefde is de liefde tot je directe naasten, je partner, je gezin, je vrienden en vriendinnen; wie zou zonder kunnen. *De eerste liefde* is de liefde van Degene die ons het allereerst heeft liefgehad, het is onze Maker zelf: veel mensen (inclusief wij hier vanochtend) kunnen blijkbaar zonder.

En wat wil nu de evangelist Lucas? Hij wil dat deze *eerste Liefde* volstreekte prioriteit krijgt in ons leven, deze liefde wil hij als zout in de pap van ons dagelijks leven. 'Het zout is wel goed' staat er, 'maar wanneer zelfs het zout zijn kracht verliest, waarmee zal het smakelijk gemaakt worden?' (vs. 34)

'*Zo zal dus niemand van U, die niet afstand doet van al wat hij heeft, mijn discipel kunnen zijn.*' (vs. 33). En precies dit maakt ons eenzaam. Dus uiteindelijk niet huis en haard, geld en genot? Maar wat dan? En heeft u gemerkt hoe de tekst nog verder gaat en zelfs spreekt over het feit dat ik zelfs mijn eigen leven moet haten. Er is dus ook niets in en aan mezelf waarop ik me kan verlaten? Datgene wat ik hoogst persoonlijk heb opgebouwd? Ja, ook dat moet weg, althans voor zover het louter om mijzelf ging en ik er niet aan wilde om te leven vanuit die eerste Liefde. Ja, dat maakt eenzaam. Het is waar, de schrift pelt ons helemaal af, tot we in ons nakie voor de Eeuwige zelf staan. Mijn reis, uw levensreis, de reis die onze wereld maakt, het wordt pas wat, Jeruzalem komt in zicht wanneer we dát aandurven, wanneer we alle schijn in en aan ons leren haten. Zo wil Lucas ons gaandeweg oog in oog met de Schepper van ons leven krijgen. Zonder ballast, eenzaam, van hart tot hart, alle

buitenkant zwijgt. Daar, in de stilte van de binnenkamer wil God ons omvormen naar zijn beeld. Als een boetseerder wil hij/zij ons kneden en maken tot mooie mensen. Daar ook, op die meest eigen plaats van ieder mens vindt een gevecht, een worsteling plaats tussen mens en God.

Want ik heb het nog niet durven zeggen, soms is er ook de haat tegen God, is er het onbegrip over de dingen die gebeuren. We willen niet meer met Jezus mee, ons hart loopt over, we schelden, vloeken en tieren. Jij, het enige adres van mij God, moet je kijken hoe mijn hart in puin ligt, ik kan er niet bij God wat je allemaal doet en toelaat! Jazeker, ook dat komt allemaal aan de orde wanneer de buitenkant wegvalt en wij ontmaskerd staan, van aangezicht tot aangezicht. 'Christus wil de mens eenzaam maken.' Dit is geen negatieve eenzaamheid, maar wel een noodzakelijke, je wordt erin naar je bestemming geleid. Het gevecht in deze haat-liefde kan en mag niet verbroken worden. Ze wordt door een ieder van ons tot het eind gevoerd. Dat bedoelt, denk ik, Lucas wanneer hij in vers 27 spreekt over 'het kruis opnemen', hierin ontwikkelt zich het discipel-schap. Gelovigen die in deze strijd verwickeld zijn lopen daarna altijd een beetje mank, zoals Jakob die worstelde met God.

Dat wij als gemeente zo in de wereld staan dat mens en wereld de reis naar Jeruzalem kunnen vervolgen, we weten nog niet half wat ons daar aan goeds te wachten staat.

*Laten we het gaan proberen
deze reis van moedig leren.
Kijk, daarginds zie ik het reeds
het wordt een ongelooflijk feest.
Een droom?
Jawel, maar deze droom,
dat is mijn bede,
wordt waar in de stad van vrede.*

Voorbeden:

Goede God,
u vraagt veel van ons, maar u òvervraagt ons niet
u doet een beroep op ons, maar u eist niet
u roept ons, elke dag, maar u dwingt niet,
niets bovenmenselijks verlangt u van ons.

Omdat u een ieder van ons kent
weet u wat bij ons past, in welke
dienst u ons kunt gebruiken -
dit leidt ons voorbij alle vrijblijvendheid
en zelf-ingenomenheid
integendeel,
de dienst aan U en de dienst aan mensen
wordt een bron van vreugde in ons.

U bent een nodigende God
uw 'strategie' heeft meer met 'mogen'
dan met 'moeten' te maken.
O zeker, u stelt ons op onze plaats
soms pakt u ons stevig aan
soms worden we door elkaar geschud
omdat het te gezapig in ons is geworden
dat komt dan hard aan, blijkbaar was het nodig.

Zo leren we de navolging God
en worden we steeds opnieuw geschapen
naar uw beeld, in een nooit aflatend proces.
Wij danken u dat die Ene steeds in ons
midden is en wil zijn, uw kind,
heiland en heelmaker Jezus.

Op al die plaatsen waar wij maar zo
moeilijk komen en ons voor in zetten
is Hij al geweest:
in oorlogsgebieden en dorre vlaktes
van honger en ellende,
bij hen die er onder door gaan,
bij hen die psychisch in de knoei zijn geraakt
bij hen die op de levensweg zijn verdwaald,
in de goot liggen, verslaafd zijn, dakloos,
geheel uitgerangeerd; gezien worden ze als
kneuzen, losers, niet-mensen.

- daar is Hij al geweest! Geweest?
Deze mensenvriend is er nòg, en hij
nodigt ons uit om mee te doen in
zijn grandioze heel- en geneeswerk,
in die fantastische optocht naar
een wereld van vreugde en blijdschap.
Dat wij ons mee laten nemen, dat bidden wij u,
Dat dàn ons leven rijpt en vrucht draagt.

- D. Bonhoeffer, *Navolging*, Amsterdam 1968/3

- D. Sölle, Bestaat er zoiets als een creatieve haat? In: Idem, *Sympathie, gedachten over geloof en politiek*, Baarn 1979, p. 71-83.

- K. Kok, Gezin en bezit, Lucas 14:25-33, In: *Werkschrift voor leerhuis en liturgie*, 6e jaargang no. 5, p. 16 e.v.

- over 'psyche' ('zijn eigen leven (psyche) haten, vs 26) zie H. Andriessen, *De weg van het verlangen*, Hilversum 1992, p. 37 e.v.

Jurjen Beumer,
Haarlem (35b / derde bewerking, 9 september 2001)

n.b. voorlopige tekst / zal na correctie en verdere aanpassing verschijnen in een nieuw boek van mij
dat waarschijnlijk volgend jaar zal verschijnen